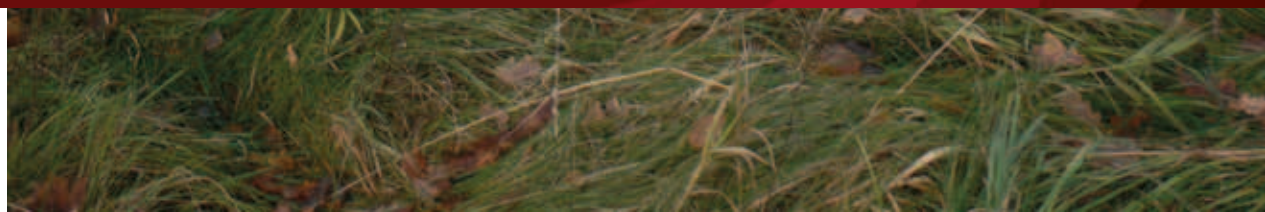

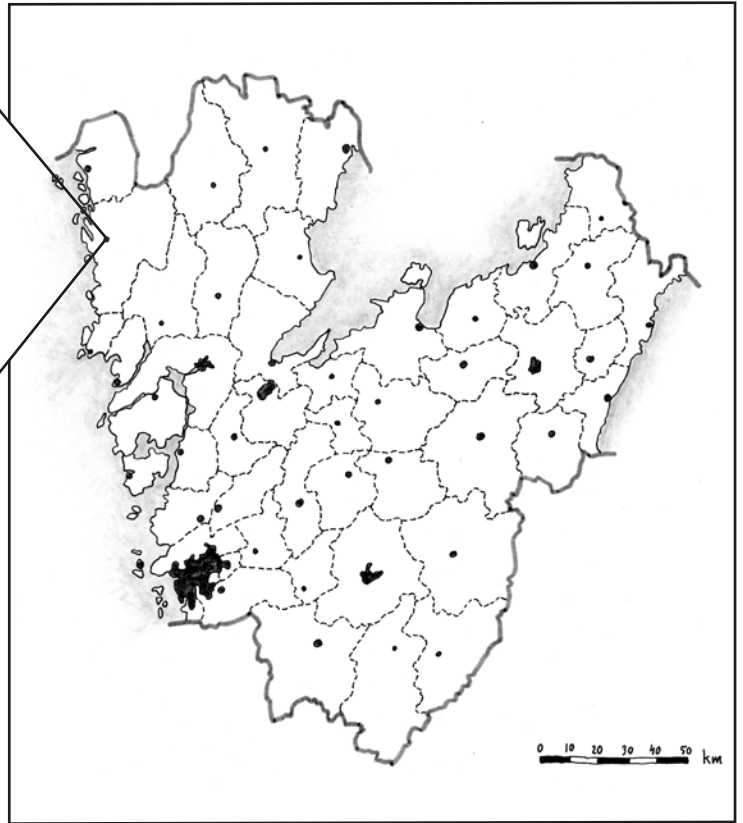
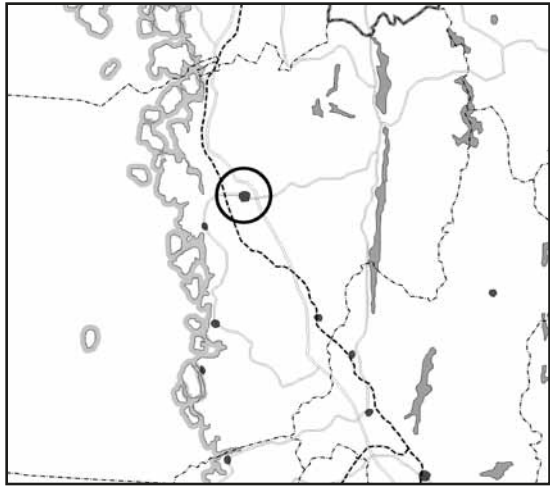
Postvägen Tanumshede 1:43 m fl

Tanums socken och kommun. Arkeologisk utredning

Andreas Toreld och Annika Östlund

*Postvägen Tanumshede 1:43 m fl
Tanums socken och kommun
Arkeologisk utredning*

Andreas Toreld och Annika Östlund

Postvägen Tanumshede 1:43 m fl, Tanums socken och kommun
Arkeologisk utredning

Kulturhistoriska rapporter 161

© Rio Kulturkooperativ 2013

Fastighet: Tanumshede 1:43 m fl, Tanums socken, Tanums kommun, Västra Götalands län

Länsstyrelsebeslut dnr: 431-28929-2012

Belägenhet i SWEREF 99: Norr 6515050 m, Öst 287200 m

Höjd över havet: 45-55 meter

Beställare: Tanumsbostäder AB genom Ditrix Arkitekter AB

Projektnummer: 1237

Projektansvarig: Lillemor Olsson

Fältansvarig: Annika Östlund

Övrig personal: Andreas Toreld

För personalens meriter hänvisas till Rio Kulturkooperativs hemsida.

Fältarbetstid: 2012-10-30 - 2012-11-06

Undersökningsområdets storlek: 8941 m²

Författare: Andreas Toreld och Annika Östlund

Arkiv: Rio Kulturkooperativ

Foton: Där fotograf ej anges är bilder tagna av fältpersonalen.

Omslagsbild: Bilden är tagen från hörnet Apoteksvägen – Riksvägen, mot gravfältet Tanum 580.

Bakom högarna syns hotellet som hör till Tanums Gestgifveri. Den ursprungliga hotellbyggnaden utgörs av provinsialläkarbostaden från början av 1900-talet, men den del som syns på bilden är ett tillbygge från 1970-talet. Foto mot nordväst.

Orienteringskarta: Framställd av Rio Kulturkooperativ med data från Map Maker, FMIS samt Länsstyrelsen i Västra Götaland.

Topografisk grundkarta samt plankarta: Tillhandahållen av beställaren.

Övriga kartor och situationsplaner: Framställda av Rio Kulturkooperativ.

Redigering och layout: Optimal Press

Tryck: Nordbloms Trycksaker AB, HAMBURGSUND

ISSN 1652-1897

Sökord: Mesolitikum, sandarna, lihult, bronsålder, grav, hög, stensättning, husränna, stolphål, kulturlager

Rio Kulturkooperativ

Ekelidsvägen 5

457 40 FJÄLLBACKA

www.riokultur.se

rio@riokultur.se

Innehåll

<i>Sammanfattning</i>	5
<i>Syfte</i>	7
<i>Utredningsområdet</i>	7
<i>Tidigare undersökningar</i>	9
<i>Metod</i>	11
<i>Utredningsresultat</i>	11
<i>Fynd</i>	11
<i>Anläggningar</i>	17
<i>Analysresultat</i>	18
<i>Tolkning</i>	19
<i>Värdering av måluppfyllelsen i relation till undersökningsplanen</i>	22
<i>Antikvarisk bedömning</i>	23
<i>Källor</i>	24
<i>Bilagor</i>	25
1. <i>Schakt</i>	
2. <i>Anläggningar</i>	
3. <i>Fynd</i>	
4. <i>Vedartsanalys, Vedlab</i>	
5. <i>Osteologisk analys, Leif Jonsson Osteology</i>	

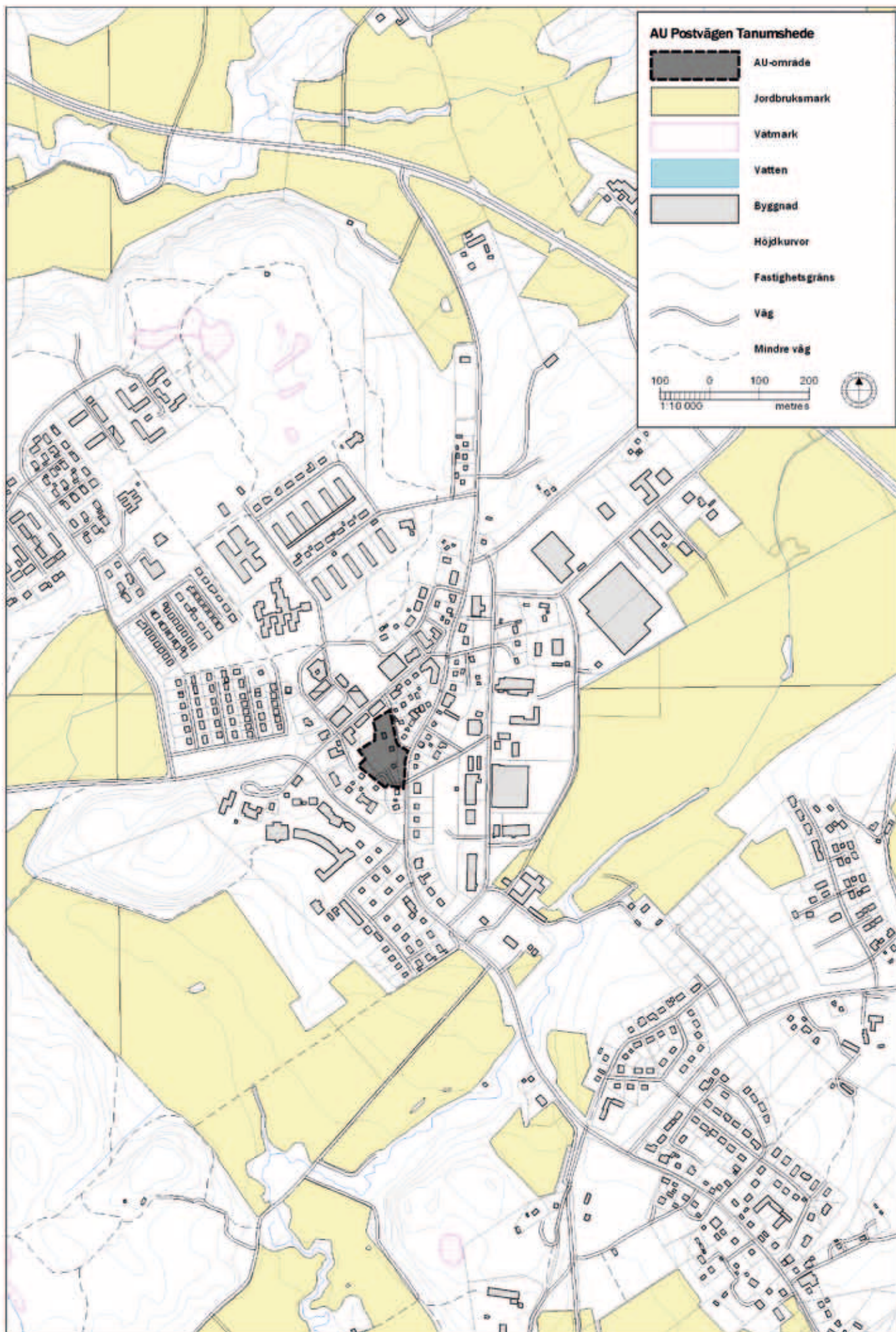

Illustration 1. Översiktskarta som visar utredningsområdets belägenhet centralt i Tanumshede.

Postvägen Tanumshede 1:43 m fl

Tanums socken och kommun

Arkeologisk utredning

Sammanfattning

Rio Kulturkooperativ har på uppdrag av Tanumsbostäder AB och Tanums kommun utfört en arkeologisk utredning inom område i Tanumshede centrum som planeras för bostäder.

På grund av bland annat närheten till gravfältet Tanum 580 och gravarna Tanum 671:1-2 och 672:1-2, samt det faktum att utredningsområdet ligger inom världsarvet *Hällristningsområdet i Tanum*, gjordes bedömningen att det var troligt att förhistoriska lämningar fanns inom området.

Undersökt yta uppgick till cirka 8 900 m². Under utredningen togs 25 schakt upp, åtta av dessa med dubbel skopbredd.

Som ett resultat av utredningen framkom 14 anläggningar som bedöms vara förhistoriska, samt två troligen sentida anläggningar. I två schakt finns grupper av strukturer som

preliminärt tolkats som lämningar efter stolp-hus. Kol från en av dessa anläggningar har daterats till 3249±40 BP eller äldre bronsålder. I ett schakt framkom vad som tolkas som ett kulturlager, troligen från senmesolitikum då bland annat ett förarbete till en lihultyxa hittades här. Kol från en annan anläggning har daterats till 7989±50 BP eller mellanmesolitikum och sandarnaperiod. Ytterligare fynd gjordes som också var av mesolitisk karaktär.

En stor del av utredningsytan bedöms som boplats och därmed fast fornlämning.

Fornlämningar är skyddade enligt 2 kap i Lag om kulturminnen mm (KML) och genom miljöbalkens generella hänsynsregler, där stor vikt läggs vid hänsyn till kulturlämningar och kulturmiljöer. Ansökan om ingrepp i lämningar lämnas till länsstyrelsen.

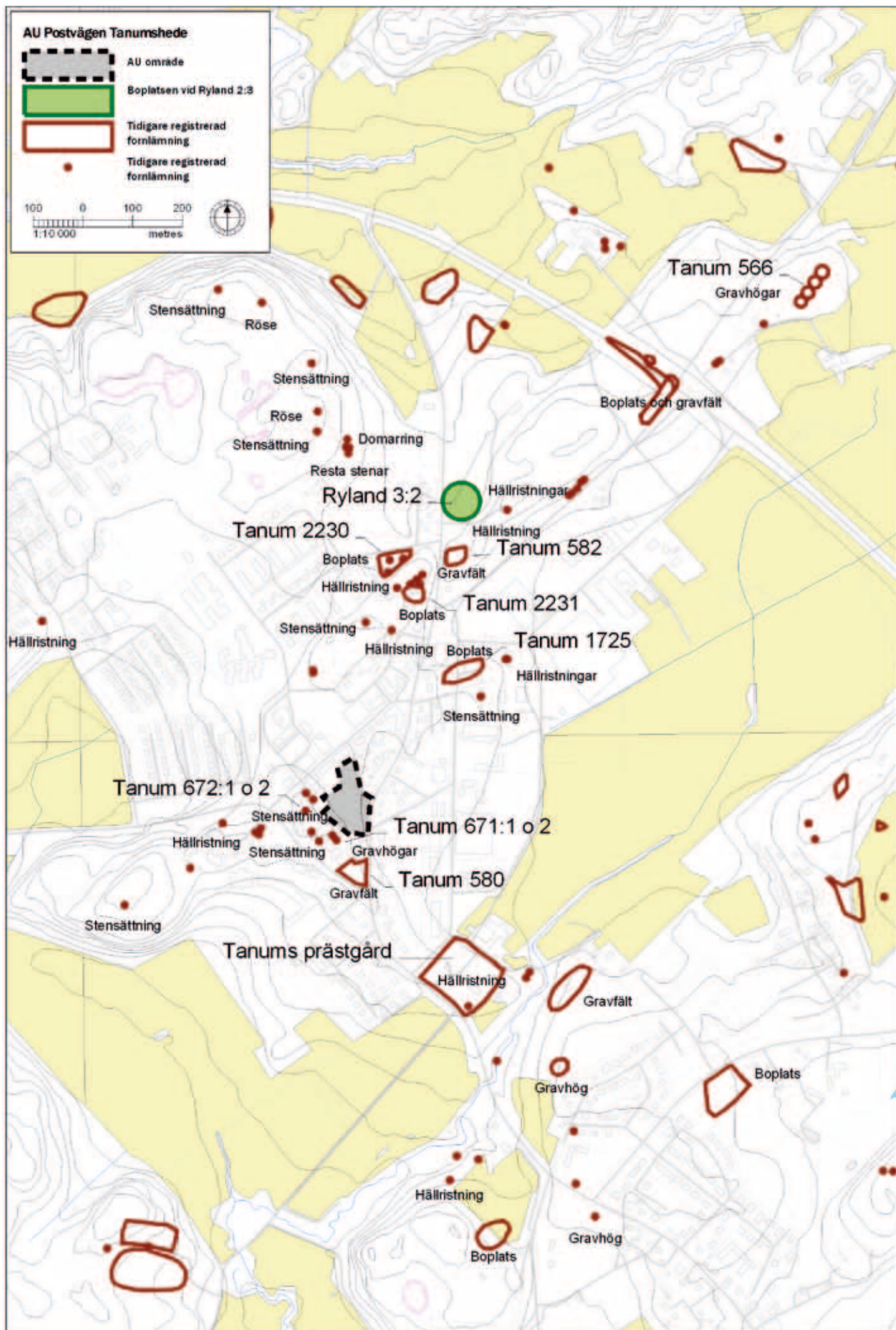

Illustration 2. Kartan visar boplatser, gravar och hällristningar i närheten av utredningsområdet. De fornlämningar som omnämns i texten är markerade med RAÄ-nummer.

Syfte

Tanums kommun avser att detaljplanera Tanumshede centrum. Inom det område som kallas Postvägen/Backene planeras för bostadsbebyggelse, *illustration 1*. Med anledning av detta har Rio Kulturkooperativ fått i uppdrag att utföra en särskild arkeologisk utredning (AU). Målen för särskild utredning är i första hand deskriptiva (planerings- och beslutsunderlag). När utredningen är klar ska alla lämningar inom området vara kända och bedömda avseende fornlämningsstatus.

Utredningsområdet

Utredningsområdet ligger på en markerad höjdrygg som ingår i den så kallade Berghemsmöränen. Denna geologiska bildning utgör ett israndläge som skapades när inlandsisens front stod stilla på platsen för cirka 14 200 år sedan. Mäktiga isälvsavlagringar med sand och grus avsattes vid isens tillfälliga stillastående. Dessa höjdryggar med väl-dränerad mark har varit uppskattade som boplatser och gravplatser under en stor del av forntiden. De har även varit lämpliga marker att odla upp för det tidigaste jordbruket.

I anslutning till utredningsområdet finns flera kända fornlämningar, främst i form av gravar, *illustration 2*. Sydväst om AU-området finns rester av ett större gravfält, dels i form av ett sammanhängande gravfält med tio runda och övertorvade stensättningar och fem högar (Tanum 580), dels i form av enstaka gravar vilka utgörs av två högar (Tanum 671:1 och 2) och två stensättningar (Tanum 672:1 och 2). Vid Göteborgsinventeringen bedömdes samtliga 19 gravar som ingående i ett och samma gravfält och erhöll nummer 554, *FMIS*. Gravarna är belägna på den åsrygg som beskrivs ovan, och som sträcker sig vidare både åt sydost och åt nordost. I dess förlängning finns ytterligare gravar och gravfält.

Johan Oedman omtalar i sin *Bahusläns beskrifning* från 1746 "stora runda Högar och många små såsom wid Tanums Prästegård och lilla Ulfwested Capellans-Bostället", *Oedman (1746) 1983*.

Axel Emanuel Holmberg skriver 1867:

"Emellan Tanums prestgård och Hede gästgifvaregård, samt längs den bergås, som ifrån den sistnämnda leder emot Ulfvesked, hafva legat öfver 100 högar, af hvilka likväl de fleste äro förstörde. Man har uti dem funnit stora, men trånghalsade urnor, försedda med 2 öron, och i dem förvarade brända ben, stenamuletter och bronznålar. Äfven träffas här urnor, nedsatta i sjelfva sandbacken, hvilka troligen förvarat de ringares ben, som ej aktats värdiga att få »hög« och »vård«; ty förr, som nu, var den ringe obemärkt, äfven sedan döden jemnat förhållandet emellan honom och den förnäme. På denna ås träffas de fyra största ätthögar i orten, liggande på Rylands mark. De äga en omkrets af 125 till 100 steg, men äro skadade genom sandtäkt. Bredvid dem ligger, uti en af 8 stenar bildad rund krets, en kullfallen häll af öfver 3 alnars längd, samt en mindre dylik. På samma ås träffas också några mindre uppresta stenar, och i södra slutningen en inhuggen vacker skeppsfigur", *Holmberg (1867) 1979*.

De fyra gravhögar Holmberg nämner bör motsvaras av Tanum 566:1-4 vid gården Hogar, *illustration 2*. Namnet Hogar är också en form av ordet *hög*, *Brink 1998*. Så sent som på 1930-talet gick landsvägen närmare gården, sydöst om högarna, och inte som nu nordväst om, *Lantmäteriet Ekonomiska kartan 1938*. Resta stenar finns inom gravfältet Tanum 582, *illustration 2*. "Vägen mot Ulvesked" är densamma som leder till Lur.

Av de många gravar som Holmberg nämner bör flera ha legat längs det som idag är Affärsvägen. På en laga skifte-karta från 1837 markeras ett område vid nuvarande Affärsvägen 4 och 6 som sandtäkt, *Lantmäteriet 1837* och *illustration 3*. Det är mycket möjligt att gravar funnits här. Sandiga och väl-dränerade åsryggar var lämpliga för gravar då, liksom samma åsar senare var lämpliga för täkt. Många gravfält har försvunnit på detta sätt. Inte heller vid prästgården finns några gravar kvar.

KARTA

af Laga skifte öfver

HEDEN

MCMLXVI
Förordning af Kongl. Maj:st. Beviljning
den 10. 11. 1764
M. Lantm.

[Handwritten notes in Swedish, likely describing the survey details and land parcels.]

Illustration 3. Karta från Laga skifte över Hede, med utredningsområdet inlagt. Kartan är något vriden. Skalstocken i alnar längst ner motsvarar ungefär 415 meter. Källa Lantmäteriet.

Tanum är ett *hem*-namn, och hör enligt Brink till de äldsta skikten av bebyggelsenamn i Norden, *Brink 1998*. Dessa namn finns i två åldersskikt, det ena hör till äldre järnålder och det andra till yngre järnålder. 'Hem' ska förstås som 'gård' eller 'bygd'. Förleden i Tanum (*tun*) kan förstås som 'inhägnad gård' eller 'stormannasäte'. Hede innehåller ordet *hed*, 'sandig grusig mark'. Ryland ligger norr om Hede, och har givit namn till den ås på vilken de ovan omtalade gravarna legat. *Land*-namnen bör enligt Brink dateras till yngre järnålder. Förleden kan gå tillbaka på ord som betyder 'rygg', 'hög' eller 'ås', *Brink 1998*.

AU-området är beläget i en sluttning nedanför denna ås. I främst områdets södra del bedömdes det före AU som sannolikt att rester av ytterligare gravar kunde framkomma. Detta bedömdes som möjligt även avseende resten av området, men här förväntades snarare rester av aktiviteter knutna till gravarna, alternativt spår av andra sorts aktiviteter. AU-området ingår också i världsarvet *Hällristningsområdet i Tanum*.

Tanums kommun har en kommuntäckande översiktsplan från 2002. För Tanumshede samhälle finns också en fördjupad översiktsplan antagen 2006-02-06. I denna är delar av området vid Postvägen utpekade för bostadsändamål: "I Tanumshede bakom apoteket och banken äger kommunen ett markområde på ca 1 ha. Detta är ett lämpligt område att förtäta med bostäder, främst fler bostadshus. Idag används området bl a för parkering. Inom området är det viktigt att fortfarande ha kvar parkeringsplatser som är viktiga för verksamheterna i centrala Tanumshede. Området närmast Gästgiveriet bör bevaras som grönområde", *Tanums Kommun 2011*.

Ursprungligt AU-område var cirka 10 600 m² stort, och omfattade grönytor, trädgårdar och hårdgjorda ytor, *illustration 4*. Före undersökningens början reviderades AU-området i samråd med beställare och länsstyrelse, detta innebar att inga hårdgjorda ytor ingick i utredningsområdet. Slutlig undersökt yta uppgick till cirka 8 900 m². De schakt som togs upp utgjorde en yta om 134 m², eller 1,5% av ytan, se *illustration 7*.

Tidigare undersökningar

Inom utredningsområdet har inga tidigare arkeologiska undersökningar utförts. Med anledning av diverse olika exploateringar – väg E6, bostäder, affärsverksamheter – har däremot ett antal undersökningar gjorts i närområdet. Nedan redogörs för ett urval av dessa.

Knappt 350 meter nordost om utredningsområdet har Bohusläns museum förundersökt en boplats (Tanum 1725), belägen runt 45 meter över havet, *Andersson & Swedberg 1997* och *illustration 2*. Vid undersökningarna påträffades härdar och kokgropar, samt fynd i form av keramik, flintredskap, kol och avslag av flinta och kvarts. Lämningarna representerar troligen två skilda bosättningsfaser; mesolitikum eller tidigneolitikum, samt neolitikum, *Andersson & Swedberg 1997*.

Cirka 650 meter nordnordost om utredningsområdet, inom fastigheten Ryland 3:2 och väster om vattentornet i Tanumshede, utförde Bohusläns museum under 1999 och 2000 en utredning och en förundersökning (FU) respektive särskild undersökning (SU) av en boplats, *Bohusläns museum 2008a och b* och *illustration 2*. Denna undersökning är inte avrapporterad och fornlämningen finns inte heller inlagd i FMIS. Av rapportmanus framgår att exploateringsplanerna gällde en värmecentral, *Bohusläns museum 2008a och b*. Området är beläget cirka 45-54 meter över havet. Under AU och FU framkom raka och böjda rännor samt kulturlager. Fynd gjordes av exempelvis avslag, koniska kärnor, en spånkärna och en plattformskärna, en skrapa, en borr och spån. Vid SU framkom härdar, gropar och eventuella stolphål. Två åtskilda kulturlager identifierades; ett övre med ett rikligt lihultmaterial, och ett undre av mindre storlek med inslag av sandarnamaterial. Fynd gjordes av yxor av diabas och av bergart, avslag från diabas och flinta, knackstenar, kärnor och spån av flinta. Platsen tolkades som en boplats som nyttjats under mesolitikum, mellan-neolitikum och även under bronsålder. Delar av fyndmaterialet visar på att platsen inledningsvis kan ha varit strandbunden, *Bohusläns museum 2008a och b*.

Illustration 4. Bilden visar den centrala delen av undersökningsområdet med grönyta och villor. Grävmaskinisten Jocke har precis påbörjat schakt 1, Andreas tittar på. Foto mot sydost.

Illustration 5. Andreas dokumenterar det djupgrävda schakt 17. Jocke väntar på att lägga igen. Foto mot sydväst.

Våren 2010 utförde Rio Kulturkooperativ en arkeologisk utredning inom ett annat område som ingår i detaljplanen; Ryland Skogen, *Toreld & Östlund 2010*. En särskild riktad inventering efter hållristningar genomfördes även, där en hållristningsfigur i form av en vinklad linje påträffades. Utredningen resulterade i att tio fornlämningar i form av stenbrott, gränsmärken och boplatser registrerades, *Toreld & Östlund 2010*. Boplatserna – Tanum 2231 och Tanum 2230 – är belägna 450 respektive 500 meter norr om utredningsområdet på runt 50-55 respektive 45-50 meter över havet och *illustration 2*. De har på grundval av framkomna fynd dateras till mesolitikum respektive senmesolitikum/neolitikum. Tanum 2230 ligger på delvis samma nivåer som den boplatz som undersöktes inom Ryland 3:2, och i samma nordvästslutning av åsen. Tanum 2231 ligger på samma nivåer som utredningsområdet vid Postvägen, på sydostsidan av samma ås.

Under våren 2011 utförde Rio Kulturkooperativ en efterdokumentation av Tanum 580 och 671, precis söder om AU-området, *Swedberg 2011* och *illustration 2*. Detta skedde med anledning av att man vid Tanums Gästgiveri utfört markarbeten utan tillstånd från länsstyrelsen, och det bedömdes att det fanns risk att fornlämningar hade skadats vid schaktarbetena. Schakten hade alla ett påfört övre lager, i tre schakt fanns ostörda lagerföljder över ett bottnlager bestående av sandigt grus eller sandig silt. Två anläggningar framkom; ett kulturlager och en kokgrop. Efterdokumentationen visade att det finns partier inom fastigheten som är i princip helt ostörda, och mindre delar av ostörda lager fanns inom större delen av de schakt som togs upp.

AU-området ingår i världsarvet *Hållristningsområdet i Tanum*, och just nu (januari 2013) pågår bearbetningen av de arkeologiska undersökningar som utfördes inför sista etappen av utbyggnaden av E6 under 2011 och 2012. Tema för dessa undersökningar är kontinuitet/diskontinuitet, och de fokuserar på framför allt metalltida lämningar. Bland annat har gravar i form av röse och stensättningar undersökts,

liksom boplatzlämningar och lämningar efter aktiviteter av mer svårtolkad art.

Metod

Under AU togs 25 schakt upp med grävmas-
skin, åtta av dessa med dubbel skopbredd. De
förlades så gott det gick – med hänsyn till ka-
belschakt, VA-ledningar, trädgårdar och bebyg-
gelse – jämnt över ytan. Schakt 17 djupgräv-
des för att söka efter överlagrade kontexter,
illustration 5.

Prov för vedartsanalys och C14-datering
togs ur lämpliga kontexter. Brända ben togs in
för osteologisk analys.

Schakt mättes in med DGPS och beskrevs.
Lager beskrevs och fotograferades. Fram-
komna anläggningar och kulturlager mättes
in, beskrevs i plan och fotograferades. Ett li-
tet urval anläggningar delundersöktes för att
avgöra fornlämningsstatus. Fynd sorterades
och beskrevs i fält och återdeponerades i
respektive grävenhet. Endast fynd av särskilt
vetenskapligt värde insamlades för vidare be-
arbetning.

Bearbetning och beskrivning av förhistoriska
fynd har utförts av Andreas Toreld. Bedöm-
ning av porslin och rödgods har gjorts av Mats
Sandin och Jeanette Gustavsson. Osteologisk
analys har utförts av Leif Jonsson Osteology.

Med tanke på läget i landskapet och när-
heten till gravfältet vid Tanums Gästgiveri
bedömdes det som möjligt att det funnits yt-
terligare gravar eller andra lämningar inom de-
lar av AU-området. En relativt stor del av AU-
området utgjordes så sent som vid 1930-talet
av åkermark, *illustration 6*, och det bedöm-
des som troligt att de delar av den tidigare
åkermarken som ej är bebyggd hade potential
att hysa jämförelsevis oskadade lämningar/
anläggningar. Delar av området är bebyggt –
villor, trädgårdar och hårdgjorda ytor – varför
skador på eventuella kvarvarande fornläm-
ningar förväntades. Det bedömdes därför
som av stor vikt att noga undersöka alla ej be-
byggda ytor för att säkert kunna få ett tillräck-
ligt gott underlag om påverkan på eventuella
fornlämningar. Att ta upp schakt tätt eller med
dubbel skopbredd bedömdes som viktigt för

att kunna identifiera och bedöma eventuella
rester av anläggningar eller kulturlager.

Utredningsresultat

Undersökningen utfördes under fyra dagar i
månadsskiftet oktober-november, delvis i sol
och minusgrader och delvis i ihållande regn.

Under utredningen togs 25 schakt upp, åtta
av dessa med dubbel skopbredd, *illustration*
7. De förlades relativt jämnt över ytan. Schak-
ten redovisas i *bilaga 1*.

Vid utredningen framkom 16 anläggningar
av varierande typ, *illustration 8, 9 och 10*. An-
läggning 1, 3 och 8 snittades, så inte de öv-
riga. Anläggningar redovisas i *bilaga 2*.

Fynd av flinta och bergart framkom i samt-
liga schakt utom schakt 10, 11, 16, 23 och
24. Fynden utgjordes av bland annat kärnor,
mikrospån, en kärnyxa, samt ett förarbete till
en lihultyxa. Fynden redovisas i tabell *illustra-
tion 11* samt i *bilaga 3*.

En hel del brända ben hittades, både i mat-
jorden och i några av anläggningarna. På grund
av närheten till gravfältet togs samtliga ben in
för osteologisk analys, men inga ben var från
människa.

Recent material i form av porslin, rödgods,
plast med mera hittades i de flesta schakt.

Fynd

Fynden dokumenterades utifrån iakttagen
lagerföljd och kontext, se beskrivningen av
schakt och anläggningar i *bilaga 1 och 2*. Fyn-
den av flinta sorterades med stöd av *Sorte-
ringsschema för flinta, Andersson m fl 1978*.
Med undantag för två yxor och ett stycke med
tillhuggning återdeponerades samtliga fynd av
flinta i respektive grävenhet. De insamlade fyn-
den framgår av *bilaga 3*.

De förhistoriska fynden utgörs av 109 flin-
tor och ett förarbete till lihultyxa av bergart,
illustration 11. Flinta framkom i 20 av de 25
schakten. Fyndrikast var schakt 20, 21 och
25. I schakt 25 avbröts schaktningen när ett
kulturlager med skärvsten och rikligt med fynd
framkom. I övrigt framkom fynden framförallt i
matjorden, med något undantag även i under-
liggande sand.

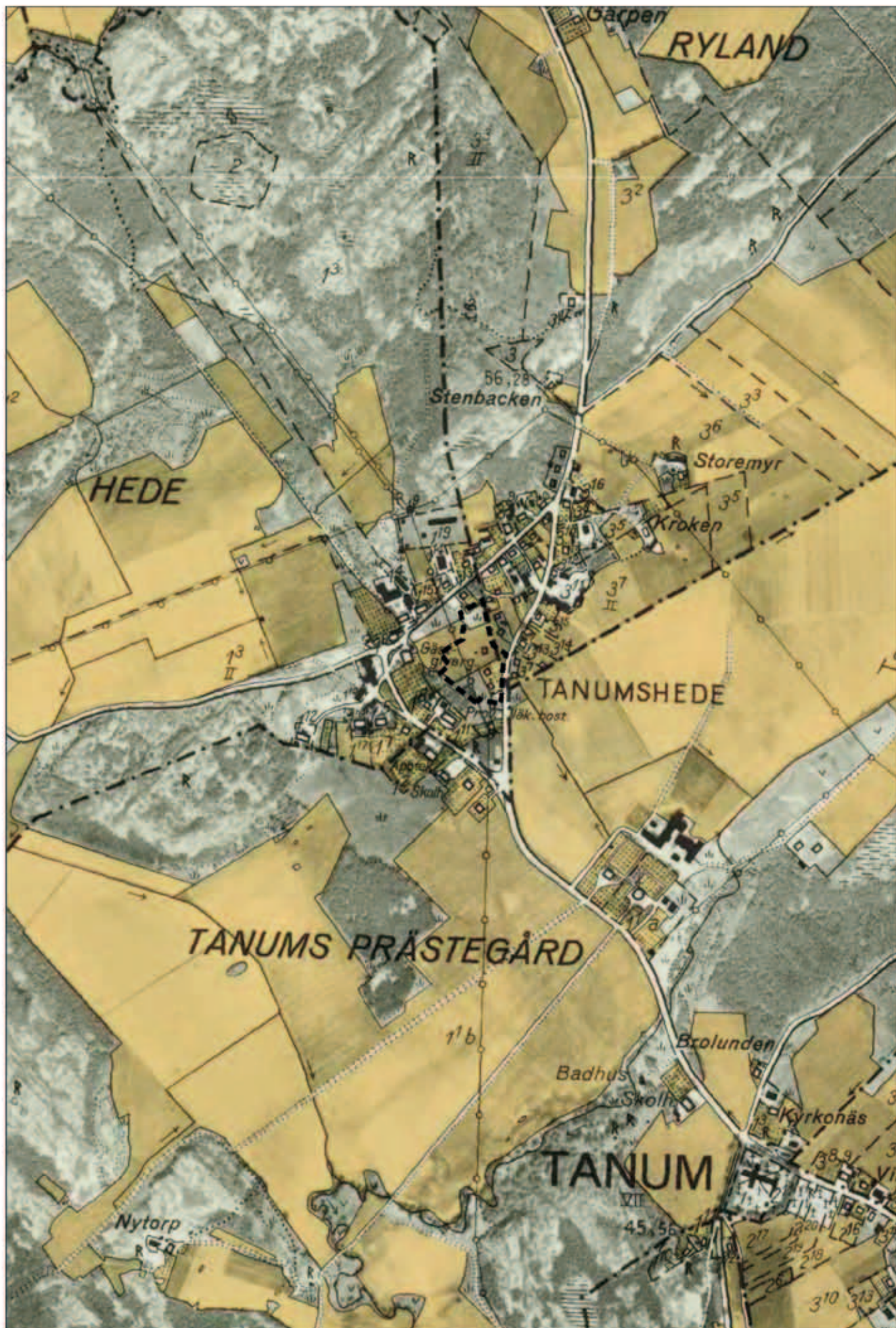

Illustration 6. Utsnitt ur ekonomiska kartan från 1938, Grebbestad J131-81NO. Utredningsområdet är markerat. Skala 1:7500. Källa Lantmäteriet.

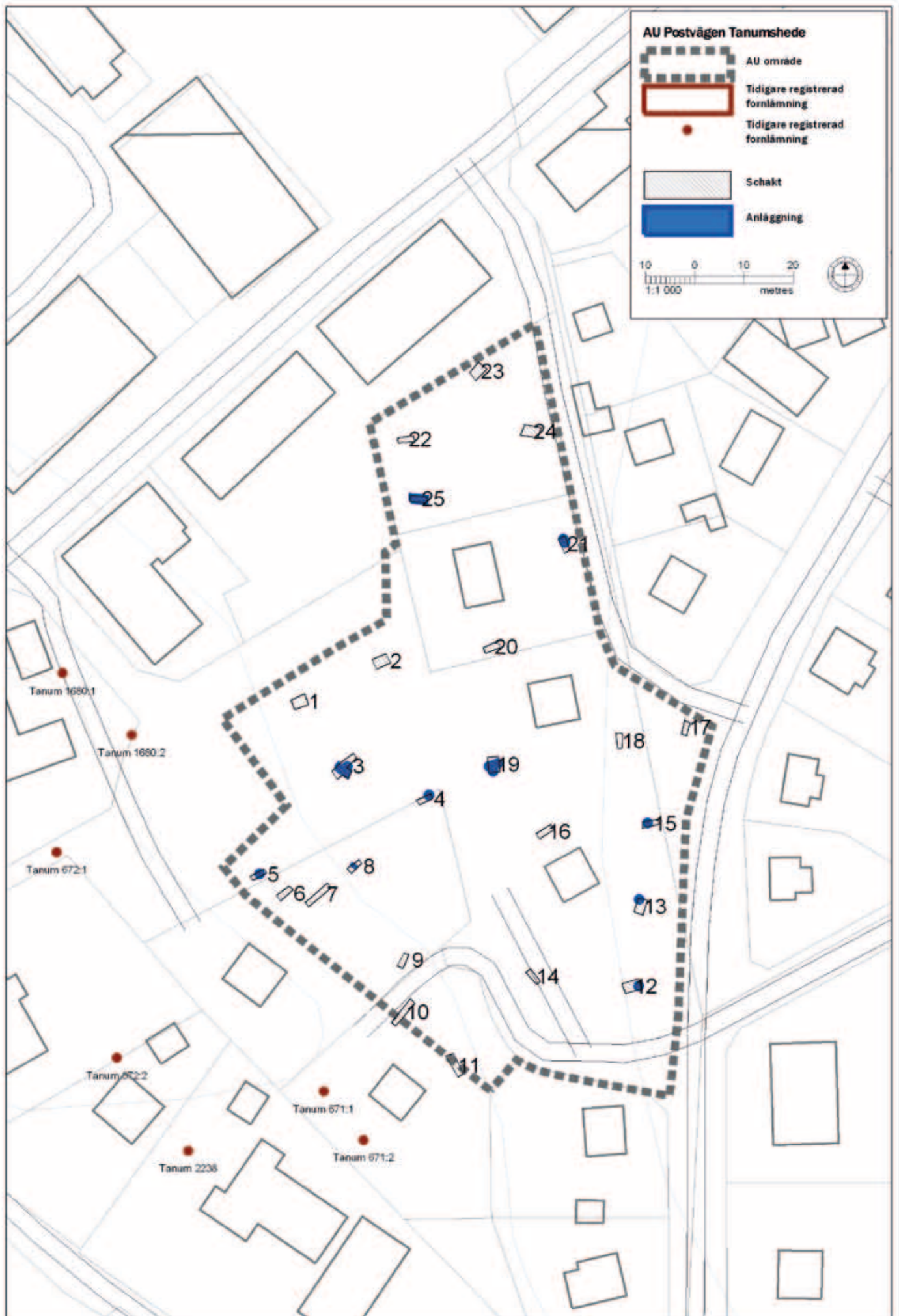

Illustration 7. Kartan visar utredningsområdet med schakt och anläggningar. Enskilda anläggningsnummer framgår av detaljkartorna 8-10.

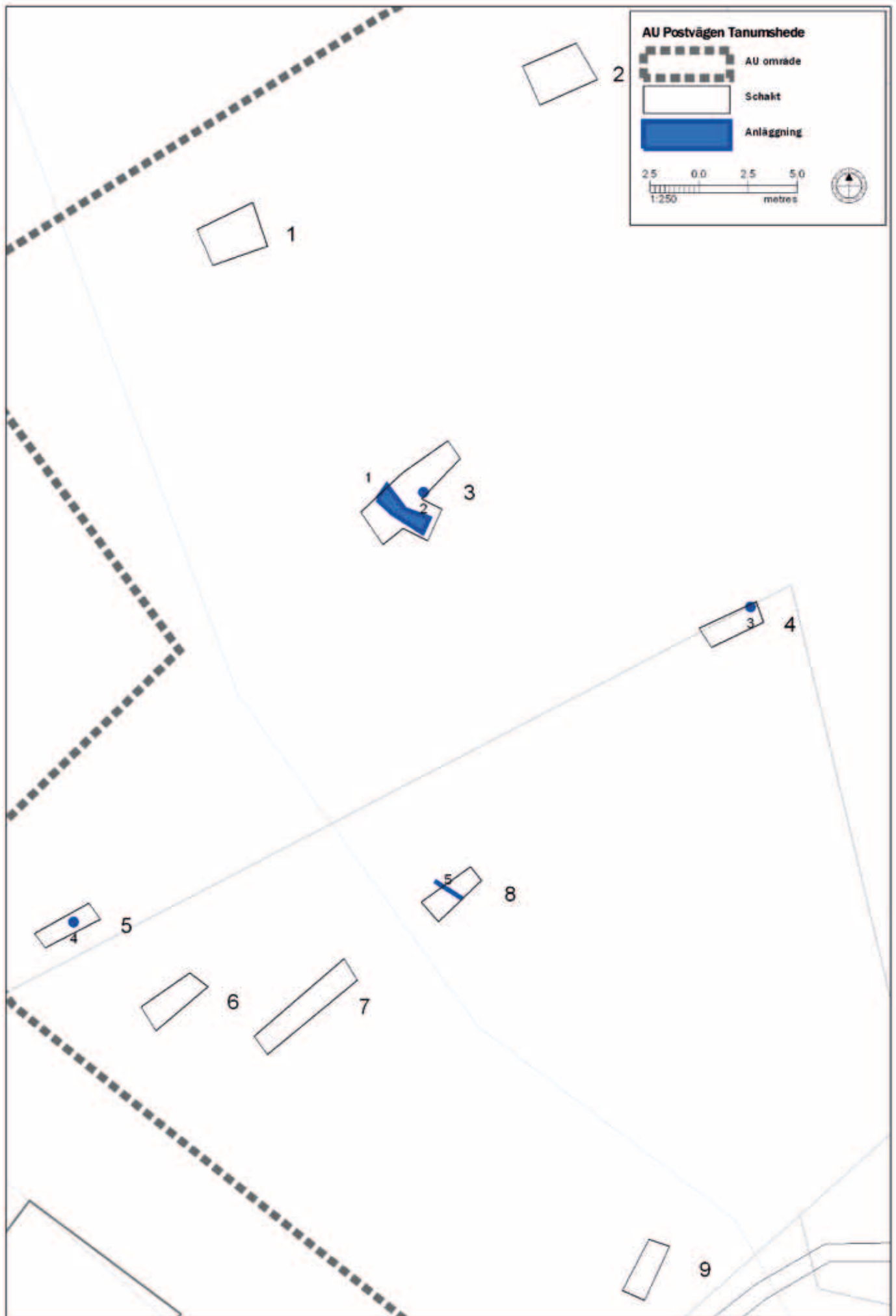

Illustration 8. Schakt 1 till 9, med anläggningarna 1 till 5.

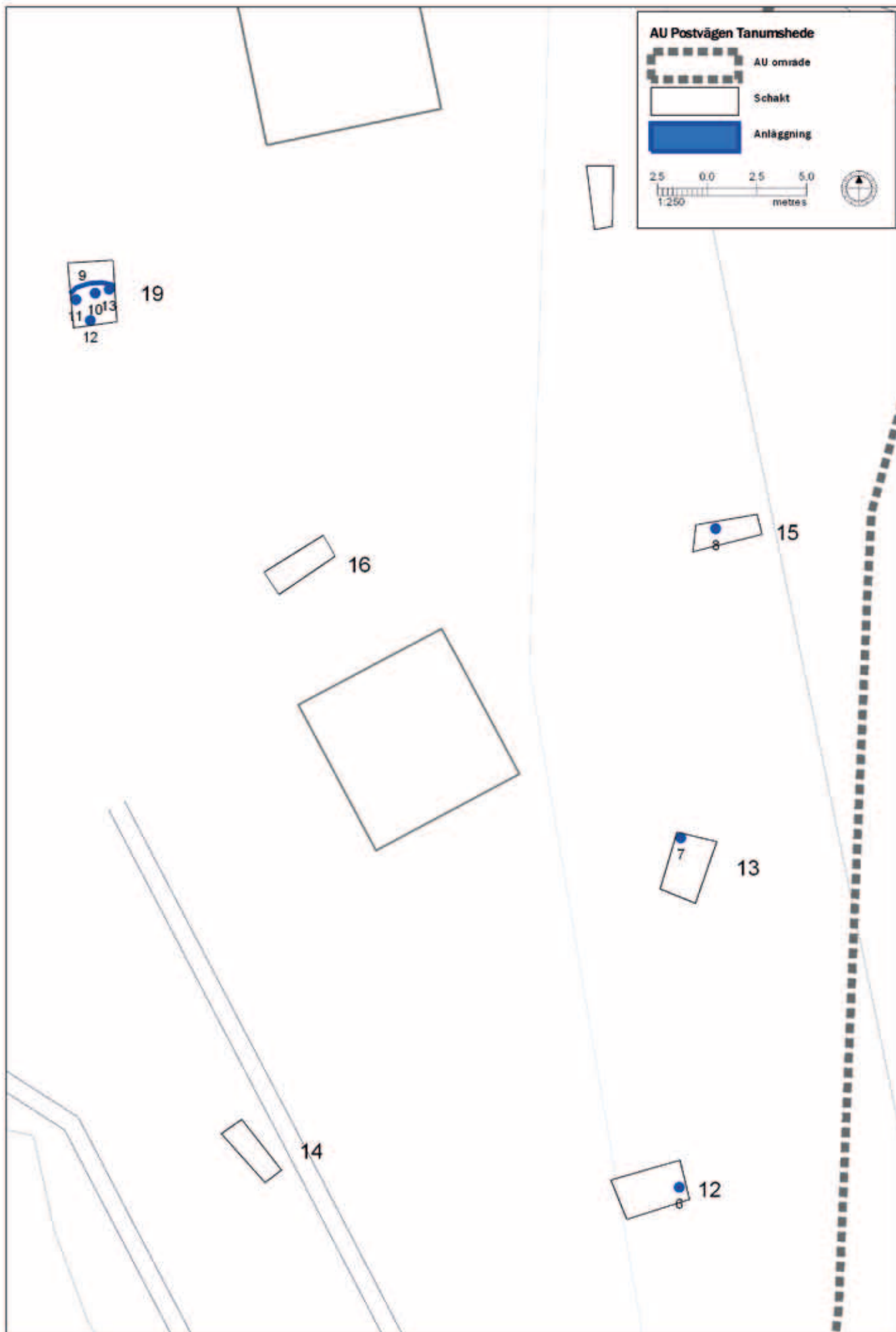

Illustration 9. Utsnittet visar schakt 12 till 16 samt schakt 19, med anläggningarna 6 till 13.

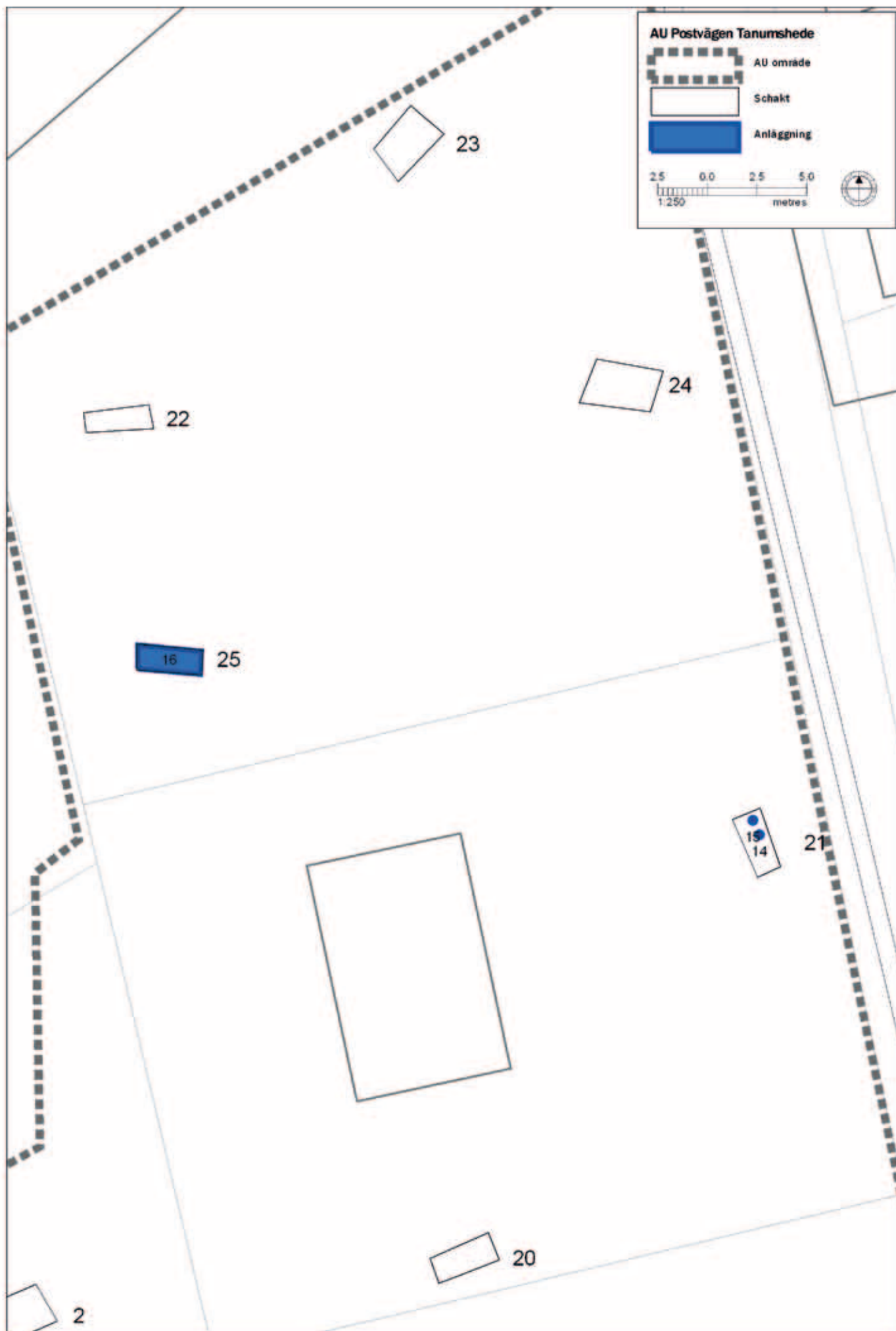

Illustration 10. Norra delen av utredningsområdet. Kartan visar schakt 20 till 25, samt anläggningarna 14 till 16. Utbredningen av kulturlagret i schakt 25, anläggning 16, är okänd.

Av redskapen kan särskilt nämnas kärnyxan som är 92x36x27 millimeter stor, *illustration 12*. Den är helt intakt så när som på en skada i eggen. Kärnyxan har två tillslagningskanter, vilket gjort tvärsnittet närmast rombiskt. Flintan är en matt grovkornig danienflinta. Danienflinta har ofta föredragits när man tillverkat mesolitiska kärnyxor, det har gjort dem något segare och hållbarare än om de varit av finkornigare flinta. Flintan uppvisar plogpatinering, det vill säga rostfärgade streck som tyder på att den legat i mark bearbetad av järnplog eller dylikt järnredskap. Yxan påträffades 33 centimeter ner i matjorden i schakt 13. Det syntes plogspår i den underliggande sanden. Yxan kan alltså ha förflyttats en viss sträcka sedan den deponerades.

Fynden från kulturlagret i schakt 25 är av senmesolitisk karaktär. Där påträffades ett förarbete till en lihultyxa som brutits av på mitten i tillverkningsskedet. Förarbetet utgörs av ett stort grönstensavslag med två tillslagningskanter som givit yxan ett triangulärt tvärsnitt. Den nuvarande längden är 122 millimeter. I kulturlagret påträffades även ett stycke med tillhuggning. Det är avbrutet, numera 41x20x15 millimeter stort och tillverkat av en grovkornig danienflinta. Det är troligt att stycket varit ämnat för en liten kärnyxa eller kärnmejsel. I lagret påträffades även två mikrospån av finkornig flinta med en bredd på 5 millimeter.

FYNDKATEGORI	ANTAL
Kärnyxa	1
Stycke med tillhuggning, avbrutet	1
Avslag med inhak	1
Förarbete lihultyxa, avbruten	1
Plattformskärna C	6
Spån	4
Mikrospån	2
Avslag	79
Splitter	7
Övrig flinta	8
Summa totalt	110

Illustration 11. Tabell över samtliga förhistoriska fynd från utredningen. Observera att samtliga fynd utom tre (kärnyxa, stycke med tillhuggning, lihultyxa) är återdeponerade.

Av de kärnor som påträffades vid utredningen var samtliga sex övriga kärnor med en plattform. Samtliga var små, 3-5 centimeter stora.

Sammantaget ger de daterbara fynden karaktär av att härröra från mesolitikum och då särskilt den senmesolitiska lihultkulturen. Dateringen stämmer även bra med boplatens höjd över havet på cirka 50 meter.

Det påträffades även en del fynd från historisk tid. I ett schakt framkom ett skaft till en kritpipa. Det skulle kunna kopplas samman med det närbelägna Gästgiveriet som har anor från 1600-tal, men kritpipor har använts ända fram till 1800-talet. I nio schakt framkom varierande mängder brända ben. Dessa sparades för att genomgå osteologisk analys, se nedan under *Analysresultat*. Ett urval porslin, rödgods och glas togs också in för närmare datering. Inget av detta material bedömdes dock vara äldre än sent 1800-tal.

Anläggningar

Inom ramen för AU framkom 14 anläggningar som bedöms vara förhistoriska. I schakt 3 och 19 finns grupper av strukturer som tills vidare tolkats som lämningar efter stolphus, *illustration 13 och 14*. Detta gäller anläggning 1 och 2, respektive 9-13, vilka utgörs av stolphål, rännor och en sotkoncentration. I anläggning 1 och 2 framkom ett avslag och ett splitter av flinta.

Illustration 12. Från vänster: stycke med tillhuggning från schakt 25; kärnyxa från schakt 13; förarbete till lihultyxa från schakt 25.

Illustration 13. Det utvidgade schakt 3, med anläggning 1 och 2. Snittet i rännan syns tydligt. Stolphålet markeras av tumstocken. Foto mot öster.

I schakt 21 finns två anläggningar (anläggning 14-15) som ser ut som stenskodda stolphål och som i ytan innehåller en del brända djurben, *illustration 15*. Dessa anläggningar ligger dock relativt tätt ihop, och då de inte snittades (på grund av benen som misstänktes kunna vara från människa) är det oklart vad de representerar.

I schakt 4, 12, 13 och 15 finns enstaka stolphål samt mer svårbedömda anläggningar som grop, sotfläck och ränna, *illustration 16*.

I schakt 25 framkom vad som tolkas som ett kulturlager (anläggning 16), troligen från senmesolitikum då bland annat ett förarbete till en lihultyxa hittades här, *illustration 17*. Kulturlagret innehöll även skärvig sten samt en del flinta i form av avslag, splitter, spån, mikrosplån och ett stycke med tillhuggning.

Dessutom framkom två troligen sentida anläggningar. I schakt 5 fanns en samling med brända djurben, rostiga järnbitar och kol (anläggning 4). I schakt 8 finns ett troligen sentida dike/dränering (anläggning 5).

Analysresultat

Osteologisk analys

Spritt i matjorden i flera av schakten fanns brända ben. Även anläggningarna 4, 14 och 15 innehöll brända ben. En osteologisk analys utförd av Leif Jonsson Osteology har visat att dessa utgörs av ben från däggdjur, huvudsakligen nötkreatur, *bilaga 5*. Inga tecken på ben från människa finns. Det är troligt att de blivit spridda över ytan i samband med sentida odling, men det är inte otänkbart att en del av dem härrör från tidigare faser. Anläggning 4 är möjligen resterna av en sentida sopeldning. Vad anläggning 14 och 15 representerar är svårare att säga utan ytterligare undersökningar.

Vedartsanalys

Kol från fyra anläggningar skickades till Vedlab, Glava, för vedartsanalys. Prov 2 från anläggning 4 i schakt 5 innehöll björk, hassel och ek. Prov 3 från anläggning 6 i schakt 12 innehöll salix och tall. Prov 4 från anläggning 8 i schakt 15 innehöll ek. Prov 5 från anläggning 9 i schakt 19 innehöll al och salix. Resultaten framgår av *bilaga 4*.

Illustration 14. Lodfoto över schakt 19, och anläggningarna 9 till 13. Kol från rännan, anläggning 9, har daterats till äldre bronsålder. Tumstocken visar en meter. Foto mot öster.

Illustration 15. De två möjliga stolphålen i schakt 21, anläggning 14 och 15. Tumstocken visar en meter. Foto mot öster.

Illustration 16. Möjligt stolphål i schakt 4, foto mot sydost.

C14-analys

Kol från salix från anläggningarna 6 och 9 har skickats till CEDAD, Italien, för datering. Kol från anläggning 6 har daterats till 7989 ± 50 BP, vilket motsvarar cirka 6900 fKr, eller mellanmesolitikum och sandarnaperiod, *illustration 18*. Kol från anläggning 9 har daterats till 3249 ± 40 BP, vilket motsvarar cirka 1500 fKr, eller äldre bronsålder. Resultaten framgår av tabell *illustration 19*.

Tolkning

Inom ytan finns lämningar efter minst två skilda förhistoriska skeden. Dels finns ett möjligen ganska omfattande material från mesolitikum med betoning på sandarna- och lihultperiod. Kulturlagret pekar på att människor vistats här mer varaktigt över en längre period, och det litiska avfallsmaterialet tyder på att tillverkning av olika redskap skett på platsen. Även vissa av de mer anonyma anläggningarna skulle kunna höra till denna vistelse. Inga överlagrade kontexter framkom.

Illustration 17. Schakt 25 med kulturlagret, anläggning 16. Annika dokumenterar. Foto mot sydost.

Illustration 18. Bilden visar anläggning 6 i schakt 12, kol från anläggningen har daterats till mesolitikum och sandarnaperiod. Foto mot öster.

Vidare finns rester av vad som kan vara två huskonstruktioner, en ränna i den ena har daterats till äldre bronsålder. En del av de mer anonyma anläggningarna kan tänkas höra till denna fas i brukandet av ytan.

Resterna av gravfältet torde kunna dateras till järnålder. Inga iakttagelser gjordes under utredningen som kan knytas till denna period, men det är inte otänkbart att också anläggningar

som på ett eller annat sätt kan ha med gravarna att göra trots allt finns inom ytan.

Platsen verkar – att döma av det preliminära rapportmaterialet – vara en parallell till Ryland 3:2. Det vore intressant att veta om dessa ytor nyttjats samtidigt, under endera eller båda av faserna.

Lämningarna är delvis välbevarade, och en del ligger på ganska ansenligt djup under

CEDAD Sample ID	CEDAD Code	Provenance	Radiocarbon Age (BP)	$\Delta^{13}\text{C}$ (‰)	68.2% probability	95.4% probability
KP 3 1237	LTL13021A	S 12, Anl 6	7989 ± 50	-26.4 ± 0.5	7050BC (46.9%) 6900BC 6890BC (21.3%) 6820BC	7060BC (92.1%) 6740BC 6730BC (3.3%) 6690BC
KP 5 1237	LTL13022A	S 19, Anl 9	3249 ± 40	-25.7 ± 0.5	1610BC (16.5%) 1570BC 1540BC (51.7%) 1450BC	1620BC (95.4%) 1430BC

Illustration 19. Tabell som visar resultaten av c14-dateringen. Uppgifterna är hämtade från laboratoriets rapport, Rif.CEDAD: 2013_0007.

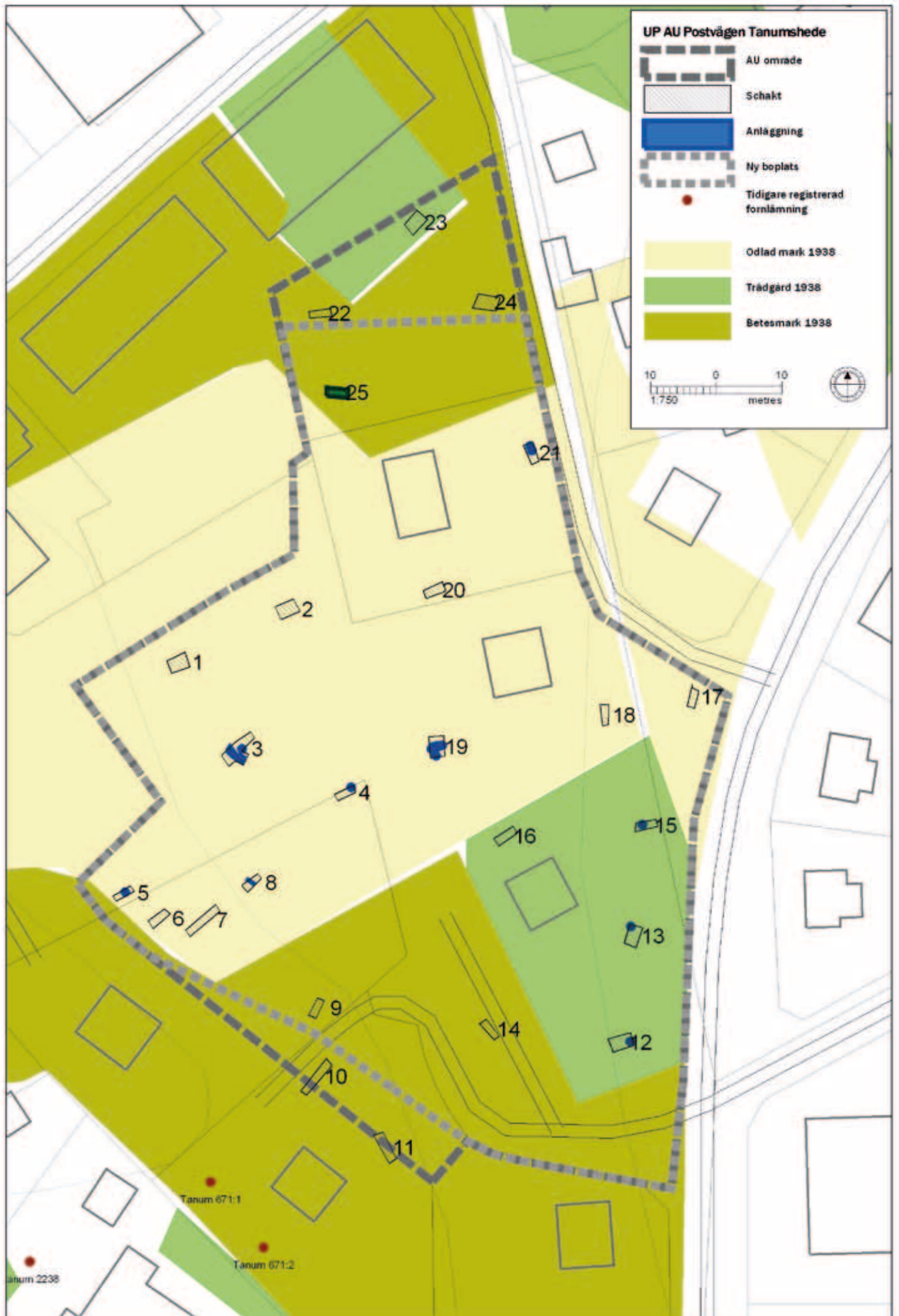

Illustration 20. Kartan visar resultaten från utredningen tillsammans med markslagen från ekonomiska kartan från 1938. Utbredningen av den nya boplatsen redovisas också.

påförda massor. Andra delar av ytan är påverkade av kabelschakt för el och tele, VA-ledningar, vägar/uppfarter och hus. Det är svårt att peka ut större avskilda områden som är mer eller mindre skadade, eftersom förstörda ytor påträffas helt intill orörda ytor. Påverkan bedöms som lokal/avgränsad, och det bör finnas möjlighet att öppna upp större relativt ostörda ytor.

Ännu 1837 består hela AU-området av betes- eller ängsmark, se *illustration 3*. Skador på fornlämningarna bedöms främst bero på senare byggnation.

Av ekonomiska kartan från 1938 framgår att stora delar av utredningsområdet utgörs av jordbruksmark eller trädgårdar, *Lantmäteriet Ekonomiska kartan 1938; illustration 20* och *illustration 21*. Det område där schakt 25 och kulturlagret finns var dock inte brukat som åker vid denna tid. Med lite tur finns en hel del kvar av kulturlagret, men det är också möjligt att byggandet och rivandet av huset på denna tomt samt plöjning på närliggande åkermark förstört lagret.

Av ett flygfotografi över Tanumshede från början av 1930-talet, *Rogberg 2011*, framgår att ytan nordöst om de bägge gravhögarna Tanum 671:1 och 2 varit bevuxen med buskar och mindre träd, detta framgår även av ekonomiska kartan från 1938, *Lantmäteriet*. Därför hade vi stora förhoppningar om att hitta relativt orörda ytor här och kanske även ytterligare gravar. Större delen av denna yta var emellertid mycket förstörd av byggnation, VA och väg, men möjligen finns orörda ytor norr och nordväst om uppfartsvägen, kring schakt 9.

Några arkeologiska undersökningar föregick inte bebyggelsen i centrala Tanumshede. I och med att det för närvarande bedrivs andra stora undersökningar inom värdsarvsområdet kan det via undersökningen vid Postvägen finnas potential att knyta samman kunskap inom ett större område.

Värdering av måluppfyllelsen i relation till undersökningsplanen

Förutsättningarna för undersökningen var att det med stor sannolikhet fanns förhistoriska

Illustration 21. Plogspår i undergrunden i schakt 18. Foto mot söder.

lämningar inom ytan, och att dessa förväntades vara delvis förstörda/skadade genom jordbruksaktiviteter och byggnationer, men också förhoppningsvis delvis oskadade. Bedömningen gjordes att det var viktigt att noga undersöka ytan, bland annat genom att ta upp schakt med dubbel skopbredd. Det bedömdes också som viktigt att kunna datera eventuella framkomna anläggningar med hjälp av naturvetenskapliga metoder.

Resultaten av utredningen stämmer relativt väl med undersökningsplanen, förutom att inga spår av förstörda gravar kunde hittas. Både anläggningar, fynd och dateringar pekar klart på (minst) två vistelsefaser, en i mesolitikum och en i äldre bronsålder.

Illustration 22. Vy över en del av den södra delen av utredningsområdet, de igenlagda schakt 15, 13 och 12 ans. Foto mot söder.

Antikvarisk bedömning

En stor del av utredningsytan bedöms som boplatz och därmed som fast fornlämning. Datering och fynd finns från mesolitikum (sandarna och lihult) och äldre bronsålder.

Ytan kring schakt 10 och 11 bedöms som förstörd i samband med byggnation. Schakt 22 och 24 tycks innehålla rivningsmassor, på denna nu obebyggda tomt har förut stått ett bostadshus. Ytan där schakt 23 togs upp bedöms som helt orörd, både vad gäller förhistoriska aktiviteter som mer sentida odling.

Schakt 3, 4, 12, 13, 19, 21, 25 innehåller troliga boplatzlämningar, *illustration 22*. Schakt 8, 12, 13, 19, 20, 21, 25 innehåller

mesolitiska lämningar. Ytorna kring schakt 9 och 25 bedöms som orörda av senare tidars bebyggelse och odling.

Delar av fornlämningen bedöms som helt förstörd på grund av vägar, byggnader och schakt för VA och el- och telekablar. Däremellan bedöms fornlämningen däremot som relativt välbevarad, om än mosaikartad.

Fornlämningar är skyddade enligt 2 kap i Lag om kulturminnen mm (KML) och genom miljöbalkens generella hänsynsregler, där stor vikt läggs vid hänsyn till kulturlämningar och kulturmiljöer. Ansökan om ingrepp i lämningar lämnas till länsstyrelsen.

Källor

Litteratur

Algotsson, Åsa; Swedberg, Stig	1997	<i>Nyupptäckt fornlämning. Tanumshede 2:54, Tanums sn och kn. Rapport 1997:25.</i> Bohusläns museum.
Andersson, Stina; Rex Svensson, Karin & Wigforss, Johan	1978	"Sorteringsschema för flinta." <i>Fynderapporter 1978.</i> Rapporter över Göteborgs Arkeologiska Musei undersökningar.
Holmberg, Axel Emanuel	(1867) 1979	<i>Bohusläns historia och beskrifning. 2:a delen Norrviken, Sunnerviken och Orust. 2:a upplagan.</i>
Oedman, Johan	(1746) 1983	<i>Bahus läns Beskrifning.</i>
Rogberg, Mats	2011	<i>Bohuskust 1935.</i> Flygfotografier och vykort. Trafiknostalgiska förlaget.
Swedberg, Stig	2011	<i>Efterdokumentation av Tanum 580 och 671.</i> Rapport 2011:6. Rio Kulturkooperativ.
Toreld, Andreas & Östlund, Annika	2010	<i>Ryland Skogen, arkeologisk utredning.</i> Kulturhistoriska rapporter 79. Rio Kulturkooperativ.

Digitala källor

FMIS	2012	www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html
Tanums Kommun	2011	Program för del av Tanumshede 1:43 och 3:2 m.fl. Tanumshede centrum. Samhällsbyggnadsförvaltningen, Plan- och byggavdelningen 2011-04-07.

Opublicerade källor

Bohusläns museum (red)	2008a	Ryland. Arkeologisk utredning och förundersökning Ryland 3:2, Tanums socken, Tanums kommun.
Bohusläns museum (red)	2008b	Ryland. Arkeologisk slutundersökning/teknisk rapport Ryland 3:2, Tanums socken, Tanums kommun.
Brink, Stefan	1998	<i>Tanumsbygdens bosättningshistoria med särskild utgångspunkt från bebyggelsenamnen.</i> Manuskript. Uppsala 1998.
CEDAD	2013	<i>Rif.CEDAD: 2013_0007.</i> 18 januari 2013. Centro di Datazione e Diagnostica dell'Università del Salento.

Kartor

Lantmäteriet, Lantmäterimyndighetens arkiv	1837	14-TAN-252 Laga skifte
Lantmäteriet, Rikets allmänna kartverks arkiv	1938	Grebbestad J131-81NO Ekonomiska kartan

Bilagor

Bilaga 1. Schakt

Schakt nr	Längd (m)	Bredd (m)	Minsta djup (m)	Största djup (m)	Markslag	Jordart	Lager	Anläggning nr	fynd	Kommentar
1	3	2,2	0,6	0,8	Grönyta	Grus	0-0,3 matjord (mörk sandig silt); 0,3-0,55 brunt grus; därunder ljusbrun grusig sand. Detta gäller SV delen av schaktet.		1 flintavslag i botten av matjorden, 5 NV sidan, mot parkeringen: cm långt; nästan spånlikn, ej svallad, 0-0,2 matjord; 0,2-0,45 svart blank flinta. 1 svallad flinta. Spik, porslin, plast i L1.	
2	3	2,2	0,4	0,5	Grönyta	Grus	0-0,45 matjord (mörkgrå sandig silt); därunder brunt sandigt grus.		9 flintor varav 6 avslag varav 1 bränd, 3 övrig. 1 skaft kritt pipa 4 cm. Brända ben. Ett troligt stenlyft i schaktet, Lite kol, tegel, porslin i L1.	De brända benen jämt spridda i matjorden.
3	5,5	2,2	0,25	0,4	Grönyta	Grus	0-0,3 matjord; därunder sandigt mörkt grus.	1, 2	Ngt bränt ben. Lite flinta: 5 avslag i L1; 2 ytligt i L2.	Schaktet utvidgades pga anläggningar. En del vatten i schaktet försvarade dokumentation.
4	3	1,1	0,3	0,4	Grönyta/ tomtmark	Grus	0-0,3 matjord (som förut); därunder brunt sandigt grus.	3	3 flintavslag i L1. Recenta fynd i L1.	
5	3	1,1	0,2	0,25	Grönyta	Grus	0-0,25 matjord; därunder brunt grus.	4	2 avslag, 1 övrig svallad flinta.	
6	3	1,1	0,4	0,5	Tomtmark	Lera	0-0,25 matjord; 0,25-0,4 grusig ljusbrun silt; därunder gulgrå lera.		1 övrig flinta i L1. Recenta fynd i L1, stora kolbitar, porslin, glas, metallfolie.	Stenar i L2, även ngn i L3.
7	6	1,1	0,45	0,7	Tomtmark	Grus	0-0,35 matjord; därunder grusig stenig ljusbrun silt (samma som i S6). Detta gäller N delen av schaktet.		1 övrig flinta; 1 br ben. Jämförelsevis lite recent: lite glas, porslin.	S delen, mot huset: 0-0,15 matjord; 0,15-0,4 grå finsand (påfört); 0,4-0,6 matjord; därunder brun grusig sand
8	3	1,1	0,4	0,45	Tomtmark	Grus	0-0,35 matjord; därunder brunt sandigt grus.	5	1 kärna m en plattform, 5x3 cm, fin färg (gulbrungrön). Recent: porslin, rödgods, kol.	
9	3	1,1	0,3	0,3	Tomtmark	Grus	0-0,2 matjord stenig, ej plöjd; därunder stenigt brunt grus, som vanligt m mkt sten.		1 avslag av flinta. Rödgods, porslin.	Orörd yta.
10	6	1,1	0,15	0,8	Tomtmark	Stenig silt	0-0,4 väldigt stenig matjord; 0,4-0,65 brun stenig silt; därunder ljusbrun silt.		Recent: lite porslin och plast i L1.	I SV änden en nedgrävning (ledning?), förlänger schaktet. Mycket återfyllt material, omrört.

Schakt nr	Längd (m)	Bredd (m)	Minsta djup (m)	Största djup (m)	Markslag	Jordart	Lager	Anläggning nr	Fynd	Kommentar
11	4,5	1,1	0,1	0,5	Tomtmark	Silt	0-0,15 grå lerig silt (matjordslager; påfört); 0,15-0,4 svart silt m linser av ljusgrå silt; därunder brun grusig silt.		1 naturlig flinta.	Stor sten (meterstor) eller ev fast berg i NV änden. Mycket återfyllt material, omrört.
12	3	2,2	0,25	0,4	Tomtmark	Grus	0-0,25 matjord; därunder brunt grus, fint bara lite sten.	6	1 kärna med en plattform, 1 avslag, obrända. Br ben i L1. Tegel, kol.	I N änden ett antal betongplattor på 15 cm dj, knappt 10 cm tjocka.
13	3	2,2	0,55	0,55	Tomtmark	Grus	0-0,4 matjord; därunder brun grusig sand.	7	1 kärnya i L1. Massor av sopor i övre delen av L1, plast, porslin etc.	Dränering i NO-SV riktning. Plogspår i SV-NO riktning.
14	3	1,1	0,5	0,5	Grönyta	Lera	0-0,35 matjord; 0,35-0,45 stenig silt, mörkbrun; därunder stenig gulbrun lera (stenar storlek macadam).		1 avslag av flinta. Ngt bränt ben, tegel, lite kol, glas.	
15	3	1,1	0,55	0,6	Tomtmark	Sand	0-0,5 matjord ngt mörkare mot botten, sandigt; därunder brun sand.	8	1 avslag flinta, ngt bränt ben, ngt kol, tegel, porslin, allt i L1. Kol även i L2.	Plogspår i SV-NO riktning.
16	3	1,1	0,45	0,55	Tomtmark	Grusig sand	0-0,4 matjord; därunder grusig brun sand.		Endast recent, porslin, rödgods, i L1. L2. Plogspår SO-NV.	Sot/kolfläck övergång L1-L2.
17	3	1,1	1,1	1,1	Tomtmark	Sand	0-0,3 matjord; 0,3-0,55 mörkbrun sand; därunder ljusbrun grusig sand.		4 avslag i L1, 1 i L2. Porslin glas, en hel del kol i L1.	Plogspår SO-NV. Djupgrävt för att söka efter ev överlagrade kontexter.
18	3	1,1	0,65	0,7	Tomtmark	Sand	0-0,6 matjord, sandlager i S änden på 0,2-0,3 m djup, uppenbart påfört matjord; därunder ljusbrun sand.		1 övr flinta L1. Recent, tegel, plast.	Plogspår åt olika håll.
19	3	2,2	0,3	0,4	Tomtmark	Grusig sand	0-0,3 matjord; därunder ljusbrun grusig sand.	9, 10, 11, 12, 13	1 spån, 30x10 mm. Br ben.	
20	3	1,1	0,4	0,55	Tomtmark	Grus	0-0,35 matjord; därunder brun grusig sand.		19 avslag varav 7 i L2, 2 kärnor 1 plattform varav 1 i L2, 2 splitter, 1 avslag m retuscherat inhak. Ngt br ben, ngt kol i L1.	

Schakt nr	Längd (m)	Bredd (m)	Minsta djup (m)	Största djup (m)	Markslag	Jordart	Lager	Anläggning nr	Fynd	Kommentar
21	3	1,1	0,55	0,55	Tomtmark	Sand	0-0,5 matjord; därunder sand ljusbrun m ngt grus.	14, 15	17 avslag, 1 splitter långt ner i L1, 2 kärnor m 1 plattform (lika, 3x2,5 cm).	
22	3	1,1	0,5	0,6	Tomtmark	Grus	0-0,4 matjord, varav 0-0,25 def påfört; 0,4-0,5 mörkbrun grusig sand; därunder stenigt grus m kompakt järnutfällning.		2 avslag i L1. Mkt recent, rivningrester?	
23	3	2,2	0,3	0,5	Tomtmark	Grus	0-0,15 matjord; 0,15-0,45 mörkbrun stenig silt; därunder ljusbrun silt.		Ngt porslin.	Mycket sten, grunt under markytan. Orört.
24	3	2,2	0,2	0,5	Tomtmark	Grus	0-0,2 matjord; 0,2-0,25 ljusgrå lera; 0,25-0,35 matjord; 0,35-0,45 mörkbrunt sandigt grus; därunder brunt sandigt grus.		Mkt recent i L1.	(EJ utsatt) telekabel i NV varför schaktet vidgades. Ev kabelschakt i SV änden.
25	3	1,1	0,3	0,4	Tomtmark	Grus	0-0,25 matjord; därunder kulturlager.	16	1 förarbete t lihultyxa (trasig), 16 avslag varav 1 bränt, 4 splitter, 3 spån, 2 mikrospån, 1 stycke m tillhuggn.	Avbryter schaktningen vid kulturlagret.

Bilaga 2. Anläggningar

Anl nr	Hemvist/ schakt	Typ	Längd (m)	Bredd (m)	Djup (m)	Djup un my (m)	Beskrivning	Fyllning	Vedart	Datering
1	3	Ränna (eller dike)	2,8	0,7	0,15	0,38	Avlång form. Snittad. Inget kol. Fynd av 1 litet avslag av flinta vid rensning. Oskadad. Tjockare matjord i NV änden av schaktet, tunnare i SO. Delvis bortplöjd?	Fyllningen likt det grusiga den ligger i, ej matjorden. Svart i kanterna och mot botten, annars bara mörkare fyllning. Djupare i SV delen. Ev fortsätter den i schaktkant mot SO. In i kant i NV.		
2	3	Stolphål	0,3	0,3	-	0,35	Svårt avgöra form pga väta och ljus. Ev stenskodd. Inte snittad pga väta. Oskadad. Fynd av 1 splitter av flinta.	Väldigt humös. Humös mörkgrå grusig silt.		
3	4	Stolphål ?	0,4	0,4	0,2	0,25	Rund form. Snittad. Ett antal stenar överst, stenskodd i ytan? Stenar mindre än 1 dm. Går in i schaktvägg. Oskadad.	Mörkgrå grusig silt.		
4	5	Bensamling	0,5	0,5	-	0,15	Oval form. I omgivande matjordslager även tegel, glas, porslin. Ej snittad. Kolprov taget.	Brända ben, järn, kol. Grusig mörkbrun silt.	Björk, hassel, ek	
5	8	Dike/ dränering	1,1	0,5	-	0,3	Avlång. Ej snittad. Oskadad.	Decimeterstora stenar, mörkbrun stenig silt.		
6	12	Grop eller härd		0,4	-	0,3	Rund form. Ej snittad. Brunrött grus i undergrunden. Oskadad. Går in i schaktkant. Kolprov taget.	Mörkt brunt kolblandat grus, småkol, samma grus som runtom.	Salix, tall	7989 ± 50 BP
7	13	Sotfläck	0,35	0,2	-	0,5	Oregelbunden form. Ej snittad. Oskadad. Går in i schaktkant.	Sotig mörkbrun sand.		
8	15	Ränna	1,1	0,5	0,1	0,55	Avlång. Otydlig, flammig. Tvårs schaktet. Snittad. Kolprov taget.	Sand, ngt mörkare än omgivande. Brun sand med kolinslag. Diffus botten.	Ek	
9	19	Ränna	2,2	0,6	-	0,3	Oregelbunden form, lätt böjd. Ej snittad. Oskadad. Kolprov taget.	Kol, röda fläckar (rost?), mörkbrun grusig stenig silt.	Al, salix	3249 ± 40 BP
10	19	Stolphål	0,4	0,4	-	0,25	Rund. Ej snittad. Oskadad.	Många stenar, ca 0,1 m. Mörkbrun silt.		
11	19	Stolphål	0,3	0,3	-	0,25	Rund. Ej snittad. I kanten av/invid rännan (anl 9). Oskadad.	Många stenar, ca 0,1 m. Mörkbrun silt.		
12	19	Stolphål	0,35	0,35	-	0,3	Rund. Ej snittad. I kanten av schaktet. Oskadad.	Inga stenar. Sotig, smetig i mitten. Mörkbrun silt med sot. Tydligt mörkare i mitten.		

Anl nr	Hemvist/ schakt	Typ	Längd (m)	Bredd (m)	Djup (m)	Djup un my (m)	Beskrivning	Fyllning	Vedart	Datering
13	19	Sot- koncentration	0,9	0,4	-	0,3	Den del som syns är rundad till formen. Ej snittad. I kanten av schaktet. Måtten anger minsta mått. Oskadad.	Sotig mörk silt, homogen, smetig.		
14	21	Stolphål?	0,3	0,3	-	0,45	Rund. Ej snittad. Oskadad.	Många stenar, mörkbrun silt, brända ben (även runt om).		
15	21	Stolphål?	0,35	0,35	-	0,45	Rund till oval. Ej snittad. Oskadad. Precis intill anl 14, men ej fler på rad (ej rad av väggstolpar tex).	Många stenar, mörkbrun silt, brända ben (även runt om).		
16	25	Kulturlager	-	-	-	0,2	Okänd form och utbredning. Endast delvis undersökt, tjocklek okänd. Oskadad.	Sten, skärvig sten, mörkt grus, flintor mm. Fynd av flinta och bergart.		

Bilaga 3. Fynd

Fyndlista. AU Postvägen. Rio projekt nr 1237.

Fynd nr	Typ	Antal	Material	Hemvist	Lager	Kommentar
1	Kärnxa	1	Flinta	Schakt 13	Matjord	Intakt. 92x36x27 mm. Två tillslagningskanter.
2	Stycke med tillhuggning	1	Flinta	Schakt 25	Kulturlager	Avbruten. 41x20x15 mm. Liten kärnmejsel?
3	Lihultyxa, förarbete	1	Bergart	Schakt 25	Kulturlager	Avbruten. 122 mm. Två tillslagningskanter.

Vedlab rapport 1282

**Vedartsanalyser på material från
Bohuslän, Tanum sn. Postvägen AU.**

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 1282

2012-12-17

Vedartsanalyser på material från Bohuslän, Tanum sn. Postvägen AU.

Uppdragsgivare: Annika Östlund/Rio Kulturkooperativ

Arbetet omfattar fyra kolprov från en utredning. Området bär spår från flera olika tidsperioder.

Proverna innehåller kol från al, björk, ek, hassel, salix och tall. Prov 4 innehåller kol från ek och kan ge hög egenålder vid datering. De övriga proverna innehåller material som är bra att datera på.

Analysresultat

Anl.	ID	Anläggnings- typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
	2	Bensamling	0,3g	0,1g 6 bitar	Björk 2 bitar Hassel 1 bit Ek 2 bitar	Hassel (kvist) 9mg	
	3	Grop/Härd?	0,2g	0,1g 5 bitar	Salix 3 bitar Tall 2 bitar	Salix 6mg	
	4	Ränna	0,9g	0,3g 18 bitar	Ek 18 bitar	Ek 31mg	
	5	Ränna	0,5g	0,4g 5 bitar	Al 4 bitar Salix 1 bit	Salix 53mg	

Erik Danielsson/VEDLAB
Kattås
670 20 GLAVA
Tfn: 0570/420 29
E-post: vedlab@telia.com
www.vedlab.se

De här trädslagen förekom i materialet

Art	Latin	Max ålder	Växtmiljö	Egenskaper och användning	Övrigt
Al Gråal Klibbal	<i>Alnus sp.</i> <i>Alnus incana</i> <i>Alnus glutinosa</i>	120 år	Klibbalen är starkt knuten till vattendrag. Gråalen är mer anpassningsbar	Motståndskraftigt mot fukt. Brinner lugnt och ger mycket glöd.	Klibbalen kom söderifrån ca 5000 f.Kr. Gråalen vandrar in norrifrån ett par tusen år senare
Björk Glasbjörk Vårthbjörk	<i>Betula sp.</i> <i>Betula pubescens</i> <i>Betula pendula</i>	300 år	Glasbjörken är knuten till fuktig mark gärna i närhet till vattendrag. Vårthbjörken är anspråkslös och trivs på torr näringsfattig mark. Båda arterna är ljuskrävande.	Stark och seg ved. Redskap, asklut, träkol. Ger mycket glöd.	Glasbjörk bildar även underarten Fjällbjörk. Förutom veden har nävern haft stor betydelse som råmaterial till slöjd.
Ek	<i>Quercus robur</i>	500-1000 år	Växer bäst på lerhaltiga mulljordar men klarar också mager och stenig mark. Vill ha ljus, skapar själv en ganska luftig miljö med rik undervegetation med tex hassel.	Hård och motståndskraftig mot väta. Båtbygge, stängselstolp, stolpar, plogar, fat. Energirik ved ger mycket glöd.	Ekollonen har använts som grisfoder. Trädet har ofta ansetts som heligt och kopplat till bla Tor. Man talar ofta om 1000-års ekar men de är sällan över 500 år.
Hassel	<i>Corylus avellana</i>	60 år	Ganska krävande på jordmån. Vill gärna ha ljus men tål beskuggning tex i ekskog	Bildar lätt långa raka sega spön som använts till korgar och tunnband	Vanligt träd på lövängar
Salix Stort släkte med sälgar, pilar och viden	<i>Salix sp.</i>	60 år	Variérande anspråk vad gäller jordmån. De flesta arter är dock ljusälskande	Mjuk och lätt ved. Dåligt som bränsle och virke.	Barken har använts till garvning.
Tall	<i>Pinus silvestris</i>	400 år	Anspråkslös men trivs på näringsrika jordar. Den är dock ljuskrävande och blev snabbt utkonkurrerad från de godare jordarna när granen kom	Stark och hållbar. Konstruktionsvirke, stolpar, pålar, båtbygge, kärl (ej för mat) taksån, tjärbloss, träkol, tjärbränning	Underbarken till nödmjöl, årsskott kokades för C-vitaminerna. Även som kreatursfoder

Uppgifter om maximal ålder, växtmiljö, användning mm är hämtade ur: Holmåsen, Ingmar Träd och buskar. Lund 1993. Gunnarsson, Allan Träden och människan. Kristianstad 1988. Mossberg, Bo m.fl. Den nordiska floran. Brepol, Turnhout 1992.

**Bilaga 5. Osteologisk analys, Leif Jonsson
Osteology**

Osteologisk rapport 2013-02-07
Leif Jonsson
LJ-Osteology

Brända djurben från AU Postvägen, Tanums-
hede, Rio 1237

Det undersökta benmaterialet var bränt, oftast helt brända vita fragment samt några med gråsvart kärna. Materialet bestod av små fragment och inget har kunnat identifieras till art. I möjligaste mån har fragmenten förts till typ av ben (här mest diafys, rördelen av långa extremitetsben) och storleksgrupp av djur. Inga ben av människa, fågel eller fisk påträffades.

Resultat

Schakt 2
Medelstort däggdjur: 3 diafysfragment, 0,7 g.
Större däggdjur: 1 diafysfragment, 0,3 g.
Oidentifierat: 52 fragment, 4,8 g.

Schakt 3
Oidentifierat: 3 fragment, 0,8 g.

Schakt 5 N
Oidentifierat: 2 fragment, 0,7 g.

Schakt 5 S
Oidentifierat: 6 fragment, 0,8 g

Schakt 7
Oidentifierat: 1 fragment, 0,1 g.

Schakt 12
Däggdjur: 5 diafysfragment, 2,0 g.
Oidentifierat: 10 fragment, 1,2 g.

Schakt 13
Oidentifierat: 2 fragment, 0,2 g.

Schakt 14
Oidentifierat: 2 diafysfragment?, 0,6 g.

Schakt 15
Oidentifierat: 3 fragment, 0,6 g.

Schakt 17
Oidentifierat: 1 fragment, 0,1 g.

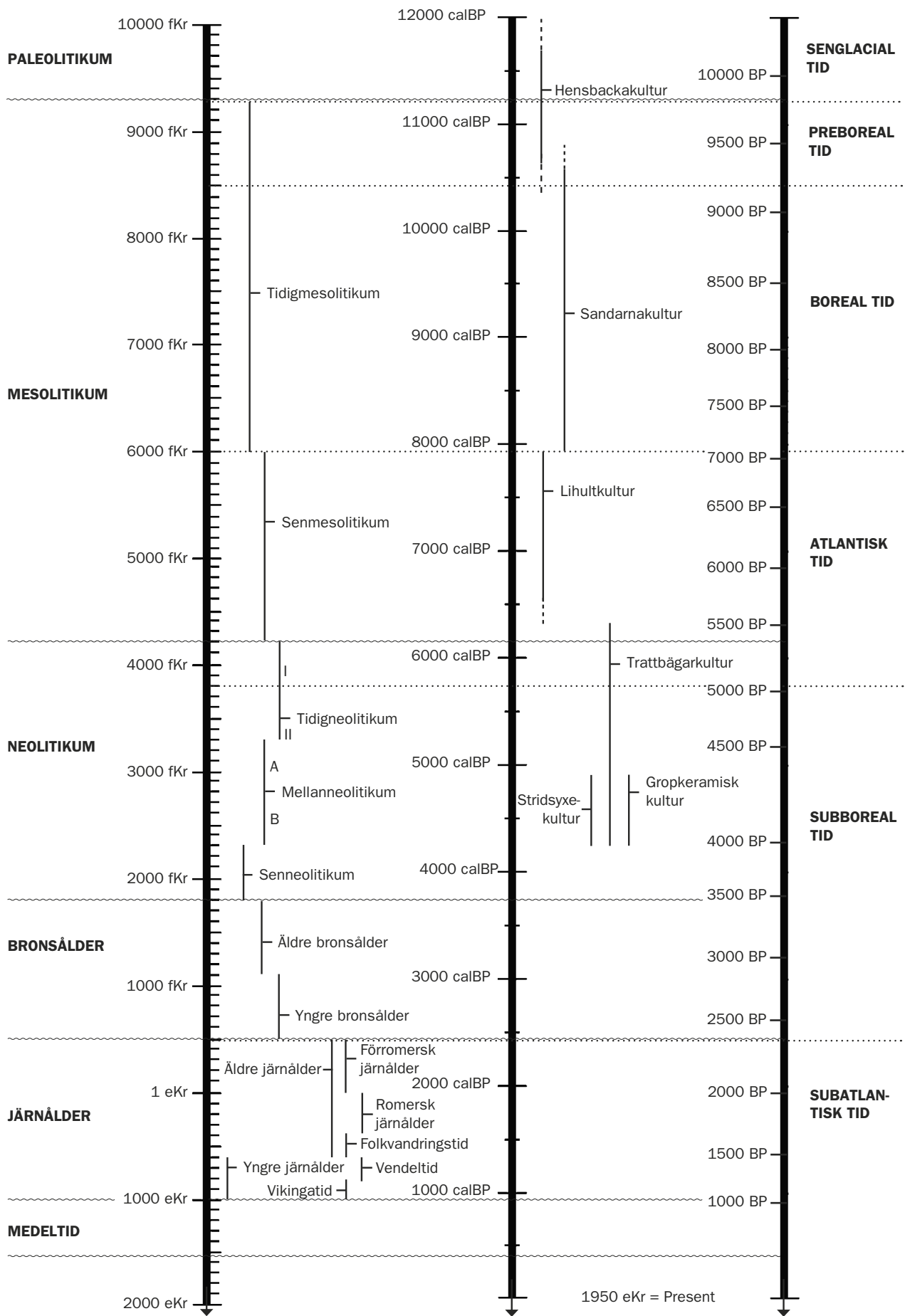
Schakt 18
Större däggdjur: 1 gråbränt diafysfragment,
0,5 g.
Oidentifierat: 1 fragment, 0,1 g.

Schakt 19
Oidentifierat: 1 fragment, 0,1 g.

Schakt 20
Mindre däggdjur (kattstorlek): 1 diafysfrag-
ment, 0,1 g.

Schakt 21, övre
Oidentifierat: 1 spongiöst (led/kota?), 1,2 g; 1
övrigt, 0,6 g.

Schakt 21, A14+15
Medelstort däggdjur: 2 diafysfragment, 0,8 g.
Oidentifierat: 10 fragment, 3,1 g.

Sammanställd av: Swedberg & Östlund. Källor: Nielsen 1993, Andersson & Ragnesten (red) 2005, OxCal

